

УДК 821.161.2-1.09(092)''191/198''В.Джулай

ВАЛЕРІЯ ДЖУЛАЙ: З БІОГРАФІЇ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО

Оксана ДОРОШЕНКО

Первомайська міська бібліотека ЦБС Миколаївської області

Стаття є спробою реконструювати біографію та проаналізувати творчість Валерії Джулай шляхом вивчення життєвого шляху й аналізу літературної спадщини письменниці, яка є частиною української літературної мозаїки.

Ключові слова: Валерія Джулай, біографія, література, спадщина.

*Жоден жанр літератури
не містить стільки вигадки,
скільки біографічний
Вільям Еллері Ченнінг*

Серед значного числа недосліджених тем залишається провінційний літературний процес і творчість його представників, а ще більшою мірою її репрезентанток. Ім'я письменниці Валерії Джулай маловідоме широкому загалові, як і її доробок, що розпорошений на шпальтах газет, сторінках журналів, у поетичних збірках, папірцях-рукописах, які зберігаються у приватних архівах.

Історіографія репрезентована нечисленними біографічними довідками про Валерію Джулай, які надруковані в “Антології поезії прози з Буга і Синюхи”¹, поетичній збірці “Я той, що духом не скоривсь: вірші українських поетів – політичних в’язнів воркутинських та інтинських таборів”² та в Енциклопедії Сучасної України³. Грані пізнаного і прихованого життя письменниці окреслені в художньо-документальному життєписі Григорія Гусейнова “Господні зерна”⁴.

До джерел належать спогади сучасників про письменницю, матеріали із періодичної преси, які відображають останні роки її життя у м. Первомайську Миколаївської області, її твори.

Валерія Джулай народилася 19 березня 1915 р. у Тифлісі в родині Феофана Петровича та Зінаїди Костянтинівни Джулаїв. Батько був родом із с. Гаївки на Херсонщині (за іншими даними, с. Гаївка Одеської обл.). Джулаї належали до

¹ Антологія поезії та прози з Буга і Синюхи... Степове многогірччя : [антологія / упоряд.: Г. Усацюк, О. Різниченко, Л. Куракін]. – Харків.: Видавнична група “РА” - “Каравела”, 2001. – С. 171.

² Я той, що духом не скоривсь : вірші українських поетів – політичних в’язнів воркутинських та інтинських таборів / [упоряд.: М. Каганцов, С. Лісова, А. Попов, Ю. Тагіров]. – Воркута; Инта; Санкт-Петербург – Київ: Издательский дом “Личности”, 2012. – С. 111.

³ Доценко Р. І. Джулай Валерія Феофанівна / Р. І. Доценко // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 525.

⁴ Гусейнов Григорій Господні зерна. Художньо-документальний життєпис / Гусейнов Григорій. – Кривий Ріг: ПП “Видавничий дім”, 2003. – Кн. 7. – С. 434–440.

заможного селянства, однак після подій 1905 р. переїхали на Кавказ. Туди ж перебралися і їхні родичі Бабенки. Феофан Джулай разом із братом Максимом Бабенком, за спогадами Клавдії Бабенко, “училися в педагогічному інституті (закінчили 1913-го). Й одружилися одночасно – на тифліських дівчатах”⁵.

Щоправда, педагогічний інститут у Тифлісі був відкритий лише в 1946 р. на базі педагогічного училища, що функціонувало від 1935 р., тому, ймовірно, брати навчалися в одній із чоловічих гімназій. Узагалі, в Тифлісі на початку ХХ ст. можна було отримати якісну освіту не лише чоловікам, а й жінкам. У місті працювали тифліські вищі жіночі курси, тифліська приватна дворянська гімназія, школа товариства допомоги вчителькам та вихователькам та ін. В одному із навчальних закладів навчалася й мати Валерії Джулай – Зінаїда Костянтинівна Брам, яка згодом стала вчителькою молодших класів. Ось у такій освітянській родині, в місті, яке колись було столицею грузинського царства, а в означений час – центром Кавказу, серед краси гірської природи пройшло раннє дитинство майбутньої письменниці.

У 1921 р. сім'я повернулася на Херсонщину. У Тишківці (містечко недалеко від Гаївки), де родина вчителювала, Феофан Петрович став директором школи. Згодом вони переїхали до Первомайська на Миколаївщині. У Первомайську Феофан Петрович працював директором профтехшколи (сучасна загальноосвітня школа № 4), Зінаїда Костянтинівна була вчителькою, а Максим Бабенко – заступником директора⁶. У профтехшколі готували фахівців для промисловості. На першому поверсі розміщувалися навчальні кімнати, спортивний зал, майстерні, на другому поверсі містилися житлові приміщення. Однак, у 1928 р. будівля фактично згоріла, її відновили лише на початку 1930 р.⁷

Ймовірно пожежа у профтехшколі стала причиною переїзду родини Джулаїв та Бабенків до Умані. Там вони поселилися в 1930 р., мешкали в одному будинку по вул. Пролетарській № 45 та працювали в школі № 2, де викладання велося українською мовою. Родини товаришували, брати знали багато українських пісень, дотримувалися народних звичаїв. Соціокультурне середовище, в якому зростала Валерія Джулай, сприяло формуванню її багатогранності та обдарованості. Вона грала на фортепіано, співала, складала вірші, любила спорт, чудово плавала, була організатором художньої самодіяльності. У 1935 р., після закінчення відділення мови та літератури Миколаївського педагогічного інституту, вчителювала у Снігурівці.

Травневими днями 1937 р. в Умані прокотилася хвиля репресій, були заарештовані вчителі Пахалевич, Козицький, Скрипчинський, Остапенко,

⁵ Гусейнов Григорій Господні зерна. Художньо-документальний життєпис / Гусейнов Григорій. – Кривий Ріг: ПП “Видавничий дім”, 2003. – Кн. 7. – С. 434.

⁶ Небеська М. “А вона – як тепла зірочка...” Спогад про поетесу / М. Небеська // ТВ Всесвіт. – 2013. – 24 січня.

⁷ Гармонія розуму і серця. Освіта міста Первомайська / [уклад. Струк Й., Теслер Л.] ; гол. ред. Остапенко Г.Ф.). – Миколаїв. – 2006. – С. 11.

Степаненко, Храбан, Левицький, Вольський, Козак, Балацький, Біндюкевич, Демедюк, Джулай та Бабенко⁸.

Ф. Джулая звинувачували в українському націоналізмі, в організації терористів у контрреволюційне угруповання, що ставило за мету нищити радянську владу. Трійка УНКВС по Київській області 25 жовтня 1937 р. засудила його до вищої міри покарання⁹. Разом з братом їх розстріляли 11 листопада 1937 р.

Після арешту голови родини дружина з дітьми – сином Юрієм та донькою Валерією – переїхали до Житомира. Розпочався новий період у житті Валерії Феофанівни: спочатку викладала українську літературу, а від 1939 р. працювала артисткою Житомирського українського музично-драматичного театру. Під час німецької окупації продовжувала працювати в театрі, грала у виїзних виставах (виконувала репертуар мецо-сопрано), мала успіх серед глядачів.

Під час педагогічної діяльності Валерія Джулай познайомилася з Галиною Петренко, яка стала її подругою, вона навчалася в Київському державному університеті, згодом жила у Львові. Під час Другої світової війни Галина Петренко була пов'язана із українськими націоналістами, її скерували до Житомира.

Житомир на деякий час (до захоплення нацистськими військами Києва) став центром для українських патріотів. У місті, з населенням у 40 тисяч мешканців, нараховувалося приблизно 500 осіб національно свідомої інтелігенції. До керівного складу ОУН(М) у Житомирі належав Л. М. Лисенко – інспектор народних шкіл Житомирського району, а згодом – голова Житомирського районної управи. У міський мельниківський провід також входили: В. Ф. Джулай – вчитель української мови і літератури, керівник утвореної української хорової капели при міському театрі, О. Я. Сасс – доцент сільськогосподарського інституту, М. А. Яременко – завідувач земельного відділу Житомирської обласної управи, О. В. Кізуб, народжений в Чернігівській області, із липня до середини жовтня – завідувач торговельного відділу того ж управління, під час відряджень до районів області проводив націоналістичну агітацію¹⁰.

Після звільнення Житомира родину Джулаїв почали переслідувати. В 1945 р. арештували Юрія Джулая й незабаром він помер від сухот у Казахстані. Двічі арештовували і Валерію, в 1945 р. “трійка” засудила її на 10 років таборів за націоналізм¹¹. Всі ці потрясіння ще більше підірвали здоров'я матері – Зінаїди Костянтинівни, у якої трапився інфаркт.

⁸ Гусейнов Григорій Господні зерна. Художньо-документальний життєпис / Гусейнов Григорій. – Кривий Ріг: ПП “Видавничий дім”, 2003. – Кн. 7. – С. 434.

⁹ Форум Репресовані вчителі Черкащини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://volya.ck.ua/forum/viewtopic>.

¹⁰ Ковальчук І. В. Утворення і діяльність Житомирського міського проводу ОУН(М) у другій половині 1941 року / І.В. Ковальчук // Літопис Волині : Всеукраїнський науковий часопис. – 2010. – С. 87.

¹¹ Я той, що духом не скоривсь : вірші українських поетів – політичних в'язнів воркутинських та інтинських таборів / [упоряд.: М. Каганцов, Є. Лісова, А. Попов, Ю. Тагіров]. – Воркута; Инта; Санкт-Петербург; Київ: Издательский дом “Личности”, 2012. – С. 111.

Валерія Джулай пройшла табори Воркути й Північного Уралу. У Потьмі її взяли в табірний театр, за блискуче виконання ролі Наталки Полтавки співтабірники звали її “Чайкою”. Навіть у мордовських таборах вона залишалася творчою, духовно багатою особистістю, брала участь у гуртках художньої самодіяльності. Є спогади: “весною 1951 р. був концерт на замовлення табірною начальства. Тематика концертів і навіть невеликих п’єс чи оперет, як правило, була російською. Але тоді поставили уривок із “Запорожця за Дунаєм” – арію Андрія та Оксани. Арію Оксани виконувала Валерія. Всі глядачі – дівчата плакали...”¹².

Всебічно обдарована, емоційна і чуттєва, вона намагалася впроваджувати українську культуру в те середовище, у якому жила, через пісню, театральну гру, поезію, спілкування. Художня самодіяльність була чи не єдиною можливістю виражати свій талант, світогляд, переконання, погляди, інтелект, ставлення до життя.

Після смерті Сталіна В. Джулай амністували. Звільнившись, вона поїхала в Караганду, до рідного брата. Згодом осіла в Теміртау, яке називали Казахською Магніткою, місті металургів, що унаслідок “Всесоюзной Ударной Стройки” стало осередком замешкання росіян, українців, казахів, татар, білорусів, башкирів, чеченців, молдован, узбеків, циган (ромів). Представники усіх народів пробували берегти свої традиції, звичаї, мову і культуру.

Життя в казахстанських степах лягло в основу багатьох новел письменниці: “Місячний краєвид. Обшмагані буранами степи північного Казахстану. Руді, чагарником порослі горби сопок. Серед дикого вітрового безлюддя білим лебедем місто. Молоде, як місяць молодик, що прозорим серпчком народжується серед пронизуючих відчуттям висоти небесних просторів Теміртау – Залізна Гора, 60-ті роки...”¹³.

Через деякий час брат із дружиною померли, а Валерія Феофанівна взяла на виховання їхню доньку – Тетяну. Її ж особисте життя не склалося, була декілька разів одружена, однак власних дітей не мала. Першим її чоловіком був артист Василь Бойко, а в Теміртау жила із Володимиром Салахутдіновим, теж артистом.

Мешкаючи в Теміртау, Валерія Джулай працювала у профтехучилищі № 22, читала лекції з української літератури, етики, викладала музику, брала участь у народній самодіяльності, писала вірші та прозу. Вона впроваджувала у студентське середовище розуміння, що культура – це не лише передавання знань, культура – це передавання цінностей, точніше – структурних цінностей, які не змінюються з часом. Її добре вироблений смак, інтелектуальний блиск та елегантність згуртували навколо неї людей, що вміли думати, творити.

¹² Гусейнов Григорій. Господні зерна. Художньо-документальний життєпис / Гусейнов Григорій. – Кривий Ріг: ПП “Видавничий дім”, 2003. – Кн. 7. – С. 439.

¹³ Джулай В. Сила натхнення (до 30-річчя літоб’єднання) / В. Джулай // Прибузький комунар. – 1981. – 5 вересня.

Наприкінці 60-х рр. Валерія Феофанівна приїздила до Первомайська, познайомилася із членами літературного об'єднання, що діяло при газеті "Прибузький комунар". На шпальтах видання є такі рядки: "Валерія Феофанівна Джулай живе і працює в місті Теміртау. З Первомайськом зв'язують її дитячі і шкільні роки. Під час літніх відпусток В. Ф. Джулай приїжджає в край своєї юності, оспівує його у своїх поезіях". Поряд із заміткою опубліковані вірші "Понад Бугом", "Річка Синюха", "Знову серце печалюми давніми стисло"¹⁴.

Уже на початку 70-х рр. Валерія Джулай із племінницею переїхали до Первомайська на постійне місце проживання¹⁵. Вона познайомилася із багатьма місцевими поетами, стала членом літоб'єднання. Поетеса Г. Педченко залишила такі спогади: "Наше знайомство відбулося в редакції "Прибузького комунару", Валерія щойно приїхала з Караганди. Майже всі ми писали російські вірші, й раптом зазвучали поезії про наші рідні місця чудовою українською мовою. Враження було особливе"¹⁶.

Досить швидко Валерія Феофанівна стала однією із найактивніших членів літоб'єднання, без неї не відбувалося жодного засідання. Під час творчих зустрічей вона читала свої вірші разом із Г. Педченко, Ж. Руських, Л. Лисогурською. Брала участь в обговоренні поетичних добірок, що надходили до редакції¹⁷.

На кожному із засідань місцеві літератори обмінювалися враженнями від прочитаних книг, поетичних збірок, репрезентували товаришам по перу свої нові твори. У вересні 1980 р Валерія Джулай читала вірші із нової ліричної добірки про море¹⁸. Її емоційна, з пронизливими образами поезія, багата на смислотвірні зв'язки, не залишала байдужими читачів.

Літературне об'єднання було невід'ємною частиною культурного життя міста. Тривалий період його роботи, чималий творчий доробок та формування нової хвилі талановитих письменників забезпечили провінційний літературний процес у Первомайську. Мистецькі зустрічі поетів мали публічний характер, під час засідань кожен їх учасник міг продемонструвати свої здібності. Про дебют початківців та плани письменників постійно повідомляли у пресі¹⁹.

У 1981 р. літоб'єднанню виповнилося 30 років, на той час в актив входило понад 20 авторів, які постійно друкували твори. Найактивнішими були Галина Педченко, Євген Кривоніс, Микола Смеслов, Олена Кукса, Людмила Мартинова, Нікон Чуйко, Світлана Мірошниченко і, звісно, Валерія Джулай. Новою генерацією митців вважали Світлану Облову, Ігоря Цабієнка, Наталію Терещенко, Оксану

¹⁴ Прибузький комунар. – 1969. – 29 березня.

¹⁵ *Небеська М.* "А вона – як тепла зірочка..." Спогад про поетесу / М. Небеська // ТВ Всесвіт. – 2013. – 24 січня.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Літературний четвер // Прибузький комунар. – 1980. – 12 січня.

¹⁸ *Руських Ж.* Заняття любителів поезії / Ж. Руських // Прибузький комунар. – 1980. – 6 вересня.

¹⁹ *Руських Ж.* Нові віші початківців / Ж. Руських // Прибузький комунар. – 1980. – 2 грудня.

Мітрашевську. Творці художнього слова підтримували зв'язки і з тими, хто з різних причин не міг відвідувати літоб'єднання, але постійно надсилав свої твори до редакції. Так, повноправними членами літературного товариства були Микола Ніколаєнко із Софіївки, Петро Василенко з Кінецьполя, Петро Осипенко з Мигії.

Первомайське літературне об'єднання за 30 років своєї діяльності отримало визнання, а твори його членів друкують в літературно-художньому альманасі "Горизонт", який виходив в Одеському видавництві "Маяк". Схвальну оцінку отримали первомайці і від письменників Миколаєва²⁰.

Серед первомайських літераторів Валерія Феофанівна знайшла не лише однодумців у поглядах і переконаннях, а й близьких друзів, що оточили її увагою й підтримкою.

Тяжіння до просвітництва, бажання передавати знання та формувати літературний смак, виховувати естетичні почуття в сучасників спонукало Валерію Феофанівну до активного громадського життя у провінційному містечку. Вона брала участь у літературних вечорах, присвячених творчості відомих російських та українських поетів, розповідала їхні біографії, читала вірші²¹.

Письменниця відвідувала засідання різноманітних клубів за інтересами, ходила до жіночого клубу "Сучасниця", учасники якого збиралися в районній бібліотеці. На одній із зустрічей Валерія Джулай читала оповідання "Незабутні" – про вчителів Первомайська 30–40-х рр.²² Своєю присутністю вона духовно збагачувала будь-які засідання. Її твори пробуджували найкращі почуття та емоції в людях і, водночас, примушували задумуватися над сутністю людського буття.

У своїй діяльності Валерія Феофанівна орієнтувалася на молодь, із задоволенням була у школі № 4, де діяв молодіжний клуб "Подружка". Мета його роботи полягала в тому, щоб сприяти розвитку дівчат, які незабаром закінчать школу, в тих галузях життя, з якими вони не зустрічалися на уроках, сприяти вихованню в кожній із них щасливої дружини, матері. Для них Валерія Джулай читала вірші про кохання, вірність, щирість у стосунках²³.

Відвідувала письменниця і зібрання клубу цікавих зустрічей "Червона гвоздика", що виник у гуртожитку швейної фабрики. На перші збори запросили місцевих літераторів. Керівник літературного об'єднання Жанна Руських ознайомила присутніх з творчим шляхом найвідоміших членів літоб'єднання. В той вечір звучали вірші Миколи Вінграновського, розповіді про Андрія Ярмацького, Віталія Колодія, Миколу Палієнка. Перед учасниками зустрічі виступали Валерія Джулай, Галина Педченко, Людмила Мартинова. Слухачів

²⁰ Семенова Ж. Біля джерел / Ж. Семенова // Прибузький комунар. – 1981. – 4 липня.

²¹ Ремська Р. Душі натхнення поривання / Р. Ремська // Прибузький комунар. – 1980. – 26 січня.

²² Феофанова В. В гостях у "Сучасниці" / В. Феофанова // Прибузький комунар. – 1981. – 15 грудня.

²³ Феофанова В. В гостях у "Подружки" / В. Феофанова // Прибузький комунар. – 1981. – 3 листопада.

зачаровували вірші Валерії Феофанівни та мелодійні українські пісні у її виконанні²⁴.

Час від часу вона ходила і на заняття політичного клубу “Меридіан”, який працював у 10-му класі середньої школи № 3. Долучалася до обговорення теми “Поезія і музика у боротьбі за мир”, читала вірші громадянського звучання²⁵.

У 70–80-х рр. у Первомайську набув поширення рух бібліофілів. Ще у 1975 р. у місті створили організацію Добровільного Товариства любителів книги УРСР, що проводила значну роботу з пропаганди книги. Серед колективних членів Товариства були завод імені 25 Жовтня і молочноконсервний комбінат, завод “Фрегат”, швейна фабрика, Первомайські гранітний і гранітно-скалинний (шутровий) кар’єри та інші²⁶. Місцева інтелігенція тяжіла до літератури, до книги як основного джерела пізнання, духовності.

У 1981 р. в Первомайську було створено міський “Клуб книголюбів”, що об’єднав людей найрізноманітніших професій, різного віку, естетичних смаків і уподобань. Головою клубу обрали Валерію Джулай. Бібліофіли збиралися раз на місяць у читальному залі міської бібліотеки, здебільшого, це були освітяни, лікарі, літератори, журналісти, технічна інтелігенція. Книголюби показували примірники із власних бібліотек, обговорювали твори класиків вітчизняної літератури, ділилися новинками з періодичних видань, Зустрічі проводила або ж сама Валерія Феофанівна, або ж відповідальний секретар міської організації книголюбів Л. Віленчик.

Валерія Джулай співпрацювала і з іншими товариствами бібліофілів, зокрема, з членами первинної організації Товариства любителів книги заводу “Фрегат” (голова Г. Корогодська), на засіданнях якого члени розглядали літературну спадщину поетів Б. Слущького, О. Пушкіна, Є. Баратинського. Вони декламували вірші, слухали пісні, що були споріднені з тематикою творчості поетів, висловлювали власні думки від почутого, обговорювали цікаві епізоди із життя митців та їхніх сучасників, обмінювалися думками²⁷.

Любителі книги ініціювали у місті відкриття народного університету “Книга”, ректором якого стала завідувач міжвідомчої централізованої бібліотечної системи Н. Волкова. Вона й відкрила перше засідання, яке відбулося 8 грудня 1982 р., в музичному салоні міського Будинку культури.

Із першою лекцією на тему: “Роль та значення Всесоюзного товариства книголюбів у пропаганді книги” виступила відповідальний секретар міської організації книголюбів Л. Віленчик. Далі ініціатива перейшла до членів первинної організації Товариства любителів книги – дитячої музичної школи № 1. Вони

²⁴ Мірошниченко С. День народження клубу / С. Мірошниченко // Прибузький комунар. – 1981. – 21 лютого.

²⁵ Феофанова В. Поезія і музика у боротьбі за мир / В. Феофанова // Прибузький комунар. – 1984. – 10 січня.

²⁶ Лемешев М. В. Книголюб / М. В. Лемешев // Прибузький комунар. – 1982. – 20 липня.

²⁷ Джулай В. Товариш пам’ять / В. Джулай // Прибузький комунар. – 1982. – 3 вересня.

репрезентували слухачам програму: “Пісня – душа народу”. Під час зустрічі було розкрито красу народної пісні, лунали розповіді про те, як народні пісні надихали письменників, композиторів створювати геніальні літературні й музичні твори²⁸.

Мешкаючи в Первомайську, Валерія Феофанівна переживала період творчого злету. На шпальтах “Прибузького комунара” з’явилися її вірші, оповідання, новели; серед яких: “Александрю Блоку” (1980), “Сонет” (1980), “Хлопчик з тополиного хутора” (1980), “Триногий” (1980), “Монолог дільничного лікаря” (1980), “Баба Ганя” (1980), “Ой, летіли дикі гуси” (1981), “Осінь акварель” (1981), “Незабутні” (1981), “Сила натхнення” (до 30-річчя літоб’єднання) (1981), “А в нашому дворі...” (1982), “Великому поету” (1982), “И ни одна в кудрях моих еще сединка не белела” (1982), “Буран” (1982), “Дума про сонце” (1983), “Гімн Весни” (1983), “Данка” (1983), “На первый день весны” (1984).

Багато творів залишилися неопублікованими, деякі твори зберігаються у фондах краєзнавчого музею, інші – у приватних архівах, щось із часом було загублено і втрачено.

Творчість Валерії Джулай є різножанровою, водночас, всі її ліричні герої мудрі та виважені. Вони гуманні, стримані, вміють поважати людську пам’ять, почуття. Герої схильні до переживань, міркувань, емоцій. Персонажі сприймають життєві втрати смиренно і гідно. Вони не звинувачують, не засуджують, не прагнуть бунту, помсти. Їхня печаль велична, ностальгія чуттєва, кохання щире, співчуття безмежне, любов безкорислива.

Прекрасною є й пейзажна лірика, часто природа – віддзеркалення емоційного стану поетичного героя, іноді почуття ліричного персонажу навіяні станом природи. Людина та природа є одним цілим у часі і в просторі, їхні стани переплітаються і створюють єдиний світ.

Фактично всі твори позбавлені політичного забарвлення, здається, що їхня авторка жила поза межами радянської системи.

Її соціальний реалізм у людях, які мали мрії та прагнення, як хлопчик із тополиного хутора, який жадав навчання і, щоб потрапити до школи, перебіг вночі засніжену Синюху, лід на якій тріщав і потопав у холодній воді, що сочилася крізь тріщини. Хлопчик добіг до свого берега, до школи і до своєї мрії.

Валерія Джулай писала про те, що найбільше цінувала в людях, і про те, що зневажала. В оповіданні “Триногий” письменниця зіставляє п’яницю, який випрошує в перехожих мідяки, зі скаліченим собакою, в якого перебита лапа, але він не зазирає людям в очі, не випрошує, не лащить, не плазує. Собака приречений, однак спокійний та відсторонений.

В оповіданні “Баба Ганя” письменниця окреслює ті риси характеру, якими, здається, й сама володіла. Це безмежна, щира любов до життя. Життя не

²⁸ Джулай В., Семененко Ж. Новий доробок книголюбів / В. Джулай, Ж. Семененко // Прибузький комунар. – 1982. – 15 грудня.

святкового і безтурботного, а повсякденного, багатого на клопоти про все живе, що нас оточує, життя в гармонії з довкіллям, із працею, з близькими і з собою.

Писала і про учителів. У “Незабутніх” описує складну, психологічно напружену роботу освітян та їхні взаємини зі школярами. Із кожного рядка оживають портрети вчителів минулих часів, окремим сюжетом живе їхня відданість професії, вміння розуміти учнів, цінити ті людські якості, що не зникають ані внаслідок зміни політичного ладу, ані внаслідок нових культурних орієнтирів, тому що вони є загальнолюдськими і незмінними.

Письменниця не ідеалізувала суспільство. Оповідання “А у нашому дворі...” присвячене кризовим моментам у житті місцевої громади. Конфліктам, які виникають між сусідами, хамству, яким наділені малоосвічені і некультурні люди. Письменниця тяжіла до реалізму, змальовувала життя з усіма його перевагами та недоліками.

Багатосюжетною та багатообразною є новела “Буря”. Могутній, нестримний вітер, величний і неспинний, як прояв сили природи. На тлі природної стихії описано стосунки між людьми: вміння дружити, допомагати один одному, дослуховуватися один до одного, незважаючи на етнічне походження і культурну окремішність жителів Теміртау. Не обійшлося у творі і без красивого і ніжного почуття закоханости, яке стирає всі межі та умовності у суспільстві.

Останні роки Валерія Феофанівна хворіла, її здоров’я залишилося в таборах, пережила інфаркт, пішла із життя 30 липня 1984 р. У місцевій газеті з’явився некролог: “І ось тепер, на 69-му році життя, перестало битися її серце. Буквально до останнього подиху не покидало її поетичне надхнення. Знаходячись у колі друзів і однодумців, написала вона свій останній вірш. Є в ньому такі рядки:

*И, жизни подведя итоги,
Умрем без старости,
Как юги.*

Вона любила життя, а її творчість допомагала долати хвороби. Ось такою – життєрадісною, усміхненою й залишилася Валерія Феофанівна Джулай у наших серцях”²⁹.

Поховали Валерію Джулай у Первомайську на кладовищі в бік Кінецьполя. На пам’ятнику під портретом напис: “У віршах своїх ти пам’ять про себе залишила народу”.

Обдарованість Валерії Джулай була багатогранна, вона мала талант до літератури, музики, співу, театральної гри. Її культурне просвітництво не мало меж. Ані репресії проти близьких, ані власний арешт та перебування в таборах Воркути і Північного Уралу не позбавили її бажання творити, пробуджувати в людях найкращі емоції, почуття, думки.

²⁹ Пам’яті товариша // Прибузький комунар. – 1984. – 30 липня.

**VALERIA JULY: EXTRACTS FROM PRIVATE AND PUBLIC
BIOGRAPHY**

Oxana DOROSHENKO
Pervomaysk City Library

The article is an attempt to restore Valeria Julay's biography and study her creative contribution to Ukrainian literature. The main feature of the essay is the analysis of her literary heritage.

Key words: Valeria July, biography, literature, heritage.

Стаття надійшла до редколегії 8.09.2016

Прийнята до друку 21.11.2016